

Голові разової спеціалізованої вченої ради
у ВНЗ «Національна академія управління»
доктору економічних наук, професору,
першому проректору
Штулер І.Ю.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, доцента,
Артюшка Костянтина Андрійовича**

**на дисертаційну роботу Конобаса Максима Петровича на тему:
«Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 – Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Динамічні зміни глобального середовища, євроінтеграційні зобов'язання України та потреба у повосній відбудові на засадах сталого розвитку вимагають принципово нових підходів до стимулювання еко-інноваційної активності усіх стейкхолдерів. У цьому контексті визначальною стає розробка та практична реалізація стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні. Вона виступає головним інструментом системної перебудови господарського комплексу, що поєднує інноваційний розвиток із мінімізацією екологічних ризиків. Застосування стратегії розвитку «зеленої» економіки дозволяє об'єднати можливості промислового сектору з вимогами ресурсоефективності та створити науково-методичне підґрунтя для оцінювання й прогнозування еколого-економічних ефектів у довгостроковій перспективі.

Задекларованою метою рецензованої дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки як основи трансформації національної економічної системи на засадах сталого розвитку. Зазначена мета відповідає темі дисертаційної роботи та розкривається у визначених завданнях.

Результати дослідження актуалізують потребу в розробці відповідних науково-методичних підходів для впровадження стратегії розвитку «зеленої» економіки, моніторингу та оцінювання результативності переходу до ресурсоефективної й низьковуглецевої моделі економічного зростання.

Дисертаційна робота спрямована на вирішення актуального завдання. Відсутність єдиних підходів до формування, вибору та впровадження стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні, підтверджує своєчасність та актуальність дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, темами

Додатково підтверджує актуальність дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича те, що роботу виконано відповідно до загального плану науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління», в частині реалізації теми: «Зелене» зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення (державний реєстраційний номер 0122U202055). За вказаною темою здобувачем обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України, які передбачають підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, декарбонізацію виробництва, впровадження принципів циркулярної економіки, екологізацію промисловості й аграрного сектору, розвиток екологічного підприємництва, стимулювання «зелених» інновацій, удосконалення системи управління природними ресурсами, розвиток «зелених» фінансів та забезпечення екологічної сталості територій.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність та академічна доброчесність, основні наукові результати дисертації

Детальний аналіз змісту дисертації та публікацій Конобаса Максима Петровича дозволяє констатувати високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Насамперед, вони спираються на сучасні теоретичні та практичні економічні дослідження щодо формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні. Автором проаналізовано значний обсяг як вітчизняних, так і іноземних наукових досліджень, що дозволило окреслити сучасний стан проблеми та ґрунтовно підійти до розв'язання визначених у дисертаційній роботі завдань.

Для досягнення поставленої мети, автором було використано методи, які становлять методологічну основу дисертаційної роботи, а саме: термінологічного аналізу, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, системного аналізу, абстрактно-логічний метод, економіко-математичні та статистичні методи, метод порівняння, метод групування, експертного оцінювання, інтегральної оцінки. Окрім того, для наочного представлення економічних даних, отриманих у процесі дослідження, автором широко застосовано можливості графічного і табличного методів.

Зміст дисертації відповідає її темі, засвідчує досягнення поставленої мети та розв'язання побудованих у логічній послідовності завдань.

Слід відзначити, що значна частина таблиць та рисунків, які наведені у дисертації, є авторською розробкою, що підвищує загальну цінність дослідження та свідчить про високий рівень самостійної роботи здобувача у процесі підготовки дисертації.

Обґрунтованість та аргументованість основних наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджуються системним підходом здобувача у

процесі використання теоретико-методичного інструментарію та логікою викладу теоретичного матеріалу.

Додатковим підтвердженням достовірності основних положень дисертації є здійснений бібліографічний аналіз, значна інформаційна база, яка використана здобувачем у процесі дослідження. Необхідно відзначити, що наведені у роботі теоретико-методичні підходи та розроблені практичні рекомендації є свідченням вагомого самостійного внеску здобувача у науково-дослідну роботу, що може мати подальше використання як у науковій, так і в практичній діяльності в межах обраної дослідної проблематики.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих та наведених в дисертації підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях, а також довідками про апробацію.

Дисертаційна робота складається із трьох розділів, що логічно між собою пов'язані та розкривають теоретичні і практичні аспекти обраної проблематики, а також новизну пропонованих наукових положень щодо формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні. З огляду на зміст дисертації та публікацій здобувача слід відзначити, що вони повною мірою розкривають тему наукового дослідження. Усі наукові положення сформульовані автором самостійно та відображають особистий внесок дисертанта. Проведений аналіз свідчить про наявність у роботі елементів наукової новизни.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки»** обґрунтовано теоретичні основи розвитку «зеленої» економіки в системі сталого розвитку; розкрито еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки та концептуальні підходи та міжнародний досвід стратегічного розвитку «зеленої» економіки.

У другому розділі **«Аналіз сучасного стану та передумов розвитку «зеленої» економіки в Україні»** розроблено методичні засади оцінювання рівня розвитку «зеленої» економіки та її стратегічного потенціалу; здійснено комплексне оцінювання сучасного стану розвитку «зеленої» економіки України; проаналізовано інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки.

У третьому розділі **«Стратегічні пріоритети та механізми реалізації державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні»** запропоновано концептуальні засади та стратегічні пріоритети розвитку «зеленої» економіки України; визначено організаційно-економічний механізм реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки; удосконалено державну політику у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки.

В цілому, проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження та сформованими у зв'язку з цим дослідницькими завданнями. Зазначена теза знаходить своє підтвердження у змісті дослідження, що визначає логіку та послідовність викладу матеріалу, а також дозволяє відзначити обґрунтоване виконання поставлених завдань.

4. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертації та наукових публікацій Конобаса Максима Петровича, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати допущення здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Виходячи із вище означеного можна стверджувати, що дисертаційна робота Конобаса Максима Петровича характеризується як самостійна, авторська робота, яка не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів порушення здобувачем академічної доброчесності не виявлено, на усі використані в роботі джерела інформації є посилання.

5. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження

Наукова цінність результатів дослідження полягає у поглибленні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки як основи трансформації національної економічної системи на засадах сталого розвитку.

Проведений аналіз змісту роботи та публікацій Конобаса Максима Петровича дає підстави стверджувати, що запропоновані розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних, методичних положень і рекомендацій з питань формування, вибору та впровадження стратегії розвитку «зеленої» економіки.

До вагомих наукових результатів можна віднести наступні:

на теоретичному рівні:

- уточнено суть та зміст терміну «зелена» економіка;
- розкрито еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки;

на практичному рівні:

- удосконалено концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки;
- сформовано концептуальні підходи до використання міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки;
- удосконалено теоретико-прикладні засади державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки;

- набули подальшого розвитку методичні засади оцінювання розвитку «зеленої» економіки на основі систематизації підходів на глобальному та національному рівнях;

- набуло подальшого розвитку інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління розвитком «зеленої» економіки.

Таким чином, теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича розкривають суспільно-економічні процеси трансформації національної економічної системи на засадах «зеленої» економіки та принципів сталого розвитку.

Загалом, отримані Конобасом Максимом Петровичем наукові результати мають наукову новизну, є достатньо обґрунтованими та широко представлені науковій спільноті у публікаціях та під час участі у науково-практичних конференціях різного рівня.

6. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів дослідження

Теоретична цінність результатів дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича полягає у тому, що було удосконалено науково-методичні підходи щодо формування стратегії розвитку «зеленої» економіки та її наукового обґрунтування.

Ознайомившись із текстом дисертаційної роботи та публікаціями Конобаса Максима Петровича можна стверджувати, що переважна більшість наукових положень, пропозицій і висновків, представлених у роботі, є обґрунтованими й не дають підстави сумніватися у їх достовірності. Наукова новизна та практична значущість дисертаційної роботи знайшли відповідне відображення у фахових наукових статтях та матеріалах апробаційного характеру. При цьому кількісне і якісне представлення друкованих праць надають автору офіційне право публічного захисту дисертаційної роботи. Усі основні наукові положення, висновки та пропозиції, які винесено на захист, одержано автором самостійно.

Теоретично значимими є такі результати: суть та зміст терміну «зелена» економіка, який доцільно розглядати як систему соціально-економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання і ґрунтується на принципах екологічної відповідальності, спрямована на відновлення природного капіталу, формування замкнених матеріально-енергетичних циклів, створення довгострокової екологічної та економічної цінності, забезпечення гомеостазису соціо-еколого-економічної системи шляхом підтримання динамічної рівноваги між господарською діяльністю, природним середовищем і суспільними потребами, а також підвищення її стійкості до глобальних екологічних, економічних і технологічних викликів.

Підтвердженням теоретичної цінності окремих результатів є їх використання у освітньому процесі ВНЗ «Національна академія управління», де наукові висновки та пропозиції використовуються під час викладання навчальних дисциплін «Стратегії економічного розвитку в умовах

глобалізації» та «Основи сталого розвитку» (акт впровадження від 15.04.2026 р.).

При цьому, серед розробок автора, які мають практичне значення, доцільно відзначити: концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, теоретико-прикладні засади державної політики у сфері міжнародного партнерства задля розвитку «зеленої» економіки, еколого-економічні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки, концептуальні підходи до використання міжнародного досвіду стратегічного розвитку «зеленої» економіки.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає в тому, що результати дослідження апробовані у діяльності Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки при удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення процесів формування та реалізації стратегії розвитку «зеленої» економіки, розширення можливості застосування сучасних цифрових технологій у процесах стратегічного планування та моніторингу, підвищення ефективності інформаційної взаємодії між основними учасниками реалізації державної економічної політики, а також зміцнення методичного підґрунтя для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого та сталого розвитку України (довідка № 30/05.01-Д-2 від 20.02.2026 р.).

На підставі вище зазначеного можна зробити висновок про те, що рекомендації дисертаційної роботи можуть бути успішно використані на практиці, оскільки удосконалені науково-методичні підходи є уніфікованими та загальнодоступними, а дисертаційна робота у цілому має наукове та практичне значення.

7. Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації працях

Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора. Наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані у дисертації, є достовірними. Крім того, достовірність забезпечується використанням матеріалів наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, статистичних даних, матеріалів періодичних видань, інтернет-ресурсів, публічних звітів. Дисертація є завершеною науковою працею, зміст якої відповідає поставленій меті.

У відкритому друці за темою дисертації автором опубліковано 4 наукових праці, з них: 1 стаття у співавторстві, а решта одноосібні, 2 тез доповідей за матеріалами конференцій.

Положення дисертаційної роботи, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Конобас Максим Петрович виконав вимоги п. 5, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами)). На підставі цього апробацію результатів дисертаційної роботи Конобаса Максима Петровича слід вважати достатньою.

Аналіз наукових публікацій здобувача дає змогу стверджувати, що розкриті в них наукові положення мають практичну цінність і характеризуються високим рівнем самостійності роботи здобувача. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

8. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Конобаса Максима Петровича містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження.

Викладення матеріалу здійснено послідовно та обґрунтовано. Робота написана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній формі та проілюстровано відповідними рисунками, таблицями, графіками.

За структурою та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи авторський підхід до вирішення досліджуваної проблематики та позитивну оцінку викладених положень, висновків та рекомендацій, необхідно відмітити ряд положень, які мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації, а саме:

1. У першому розділі автором обґрунтовано концептуальне підґрунтя формування стратегії розвитку «зеленої» економіки (рис. 1.5.), що базується на кількох фундаментальних положеннях: взаємозалежності всіх компонентів природного середовища; неможливості безмежного задоволення людських потреб в умовах обмеженості природних ресурсів; неможливості необмеженого розширення господарської діяльності в межах екологічних меж планети; необхідності відтворення природного капіталу та підтримання динамічної рівноваги між економічним розвитком і функціонуванням екосистем. Проте, доцільно було б відобразити специфічні чинники та виклики сьогодення, за яких реалізується ця концепція в Україні, а саме: вплив воєнних руйнувань на природний капітал, завдання екологічно-орієнтованого повосного

відновлення (за принципом *Build Back Better*) та імперативи євроінтеграційної гармонізації екологічного законодавства.

2. У підрозділі 1.2 здобувачем наведено результати досліджень існуючих напрямів щодо еколого-економічних засад формування стратегії розвитку «зеленої» економіки (рис. 1.7.). Вважаємо, що доцільно було представлені теоретичні напрями (INPUT EFFECTS, EFFICIENCY EFFECT, STIMULUS EFFECTS, INNOVATION EFFECTS) згрупувати у вигляді таблиці, зазначити їх особливості, переваги і недоліки, що дозволило б поглибити отримані результати.

3. Погоджуючись із висновками автора щодо негативного впливу повномасштабної війни на обсяги «зеленого» інвестування та показники ресурсоемності ВВП, варто зауважити, що наведеній оцінці бракує порівняння з довоєнними структурними тенденціями. Це дозволило б чіткіше ідентифікувати, які саме негативні тренди є прямим наслідком воєнних дій, а які – проявом задованих інституційних вад функціонування вітчизняного ринку.

4. Здійснений автором SWOT-аналіз фіксує баланс між ризиками та можливостями розвитку «зеленої» економіки. Разом з тим, поза увагою науковця залишилося питання ранжування цих факторів за ступенем їх впливу та ймовірністю настання. Стверджуючи, що формування «інформаційного, інституційного та аналітичного підґрунтя» є достатньою умовою для подолання викликів, автор не розкриває, які саме інституційні чинники є критичними у першу чергу, а які мають другорядний характер у сучасних умовах господарювання в Україні.

5. Пропоновані на рис. 3.1. концептуальні засади формування стратегії розвитку «зеленої» економіки логічно структуровано за трьома рівнями (теоретико-методологічним, науково-методичним та прикладним). Проте, схемі бракує відображення динамічних зворотних зв'язків між вказаними рівнями (наприклад, механізм коригування стратегічних цілей за результатами моніторингу).

Зазначені зауваження та рекомендації не зменшують теоретичну та практичну значимість дослідження Конобаса Максима Петровича, а дають змогу кращим чином розкрити актуальність теми і можуть бути використані в подальшій науковій роботі автора.

10. Загальна оцінка дисертації, її відповідність існуючим вимогам

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що представлена до захисту дисертаційна робота Конобаса Максима Петровича на тему «Стратегія розвитку «зеленої» економіки в Україні» є, за змістом, послідовно та логічно викладеною; пропозиції в роботі носять комплексний характер. У роботі висвітлено актуальні питання теорії та практики формування стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні. Дисертаційна робота є самостійним та оригінальним науковим дослідженням, що містить нові, раніше не захищені наукові положення та науково обґрунтовані результати, отримані автором відповідно до обраної теми. Робота характеризується ґрунтовним аналізом сучасного стану досліджуваної проблематики та містить обґрунтовані

рекомендації щодо розроблення, вибору й упровадження стратегії розвитку «зеленої» економіки в Україні.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота Конобаса Максима Петровича виконана з дотриманням норм академічної доброчесності, на належному теоретичному та практичному рівні, за своїм змістом, оформленням, актуальністю та глибиною вирішення наукових завдань й розроблення практичних рекомендацій відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постанові Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Конобас Максим Петрович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 - Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 - Економіка.

Офіційний опонент:

Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені Степана Дем'янука,
завідувач кафедри економіки та
фінансів

доктор економічних наук, доцент

Костянтин АРТЮШОК

